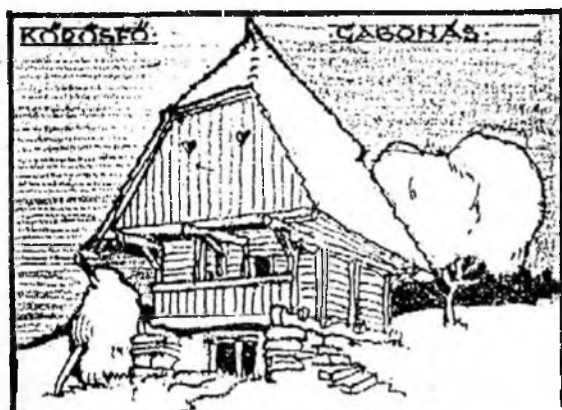

Kós Károly

A szerző búcsúja

A falu nem a városnak kicsinyített mása, vagy előképződménye —, mint ezt sok városi, sőt falusi ember is elképzei —, hanem olyan önálló, sőt öncélú emberi életközösség telephelye, mely elsősorban és szinte kizárólagosan a mezőgazdasági termelő munka végzésére van századok óta alapozva és minden más munka vagy termelés, mely a mezőgazdaságon kívül a falun képviselve van, csupán alárendelt jelentőségű, illetve a mezőgazdaságot szolgálja ki.

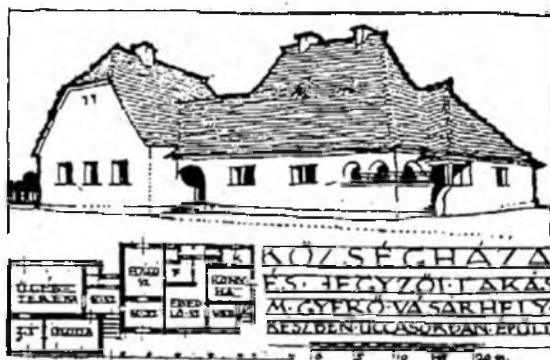
Ellentéte tehát a városnak, mely viszont ugyancsak kezdetről fogva éppen a mezőgazdasági termelő munkát zárja ki — ma már szinte teljességében —, a maga munkaköréből és telephelye, üzemi központja a gazdasági élet többi munkaterületének (ipar, kereskedelem, pénz), valamint a nemzetársadalom életmunkája igazgatási és irányító szerveinek.

Ez olyan természetes különbségeit eredményezte a városi és falusi ember életformájának, aminek a falu, illetve város külső megjelenésében, képében természetes kifejezésre kellett jutnia.

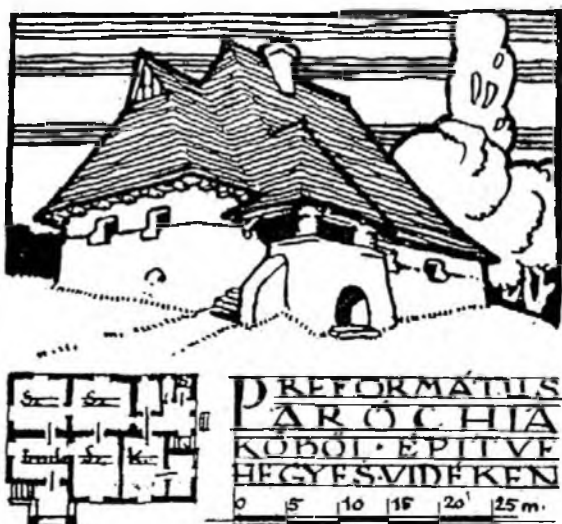

Hibás és téves tehát minden olyan elgondolás és törekvés, hogy miután a szociális és kulturális haladás következtében a társadalmi osztályok és gazdasági rétegek közötti múltbeli különbségek hamarosan kiegyenlítődnek, s a közlekedési és szállítási technika fejlődésével a falunak a várostól való távolsága, elszigeteltsége, kizártsága is elmúlik — tehát a falu és város közötti — ma még megállapítható különbségek is —, rövid időn belül elenyésznek, illetve ezeket a különbségeket minél hamarabb ki kell küszöbölni.

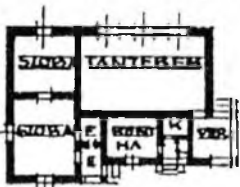

Ahogy a városban megtelepedett fizikai és szellemi munkásnak: kereskedőnek, iparosnak, tisztviselőnek, tanárnak, gyári munkásnak, bankárnak, pincérnek, művésznek, házalónak a maga életformája kiéléséhez a városnak errevaló megfelelő berendeztsége adja meg a lehetőségeket és szabja meg a kereteket —, melyek azonban a földműves nép életformájának nem felelnek meg —, éppen úgy van ez fordítva is.

De ennek a külön való élet- és munka berendezkedésnek külön való építészeti berendezkedés is felel meg, ami a falu, illetve város építészeti megjelenésében, képében nyilvánul meg legjellemzőbben és legjellegzetesebben.

Sem a falut, sem a várost nem jellemzi a lélekszám. Vannak 30—50 ezer lakost számláló lakótelepek, melyek jellegzetesen faluk —, még akkor is, ha hivatalosan „város” a minősítésük — (Szentek, Hódmezővásárhely stb.) és vannak 5—10.000 lelket számláló jellegzetes városok (Verespatak, Szamosújvár, Medgyes).

**EGYTANTERMES
NÉPI SKOLA,
TANÍTÓ-LAKÁS-
SAL...**

0 5 10 15 20m

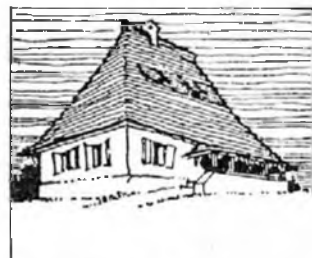
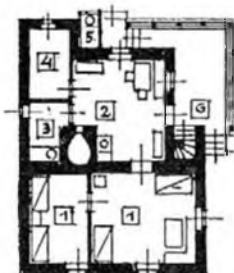
A fentiekből következik tehát, hogy minden faluképben vannak jellemző közösségek arányokban, felépítésben, megjelenésben, melyeket a minden faluval közös mezőgazdasági termelő munkának közös természete határoz meg. De ezen a közösségen belül vannak változatok, melyeket a természeti viszonyok adottságainak, a termelési lehetőségeknek és irányoknak különbségei, az építési anyagok által meghatározott különböző építési módok, szerkezetek, arányok és formák, mint külső tényezők, de ezeknél sokkal inkább a falvak népeinek történelmi és néprajzi hagyományai, nyelvbeli különbözősége, műveltségbeli foka és iránya, lelki alkata, szellemi színvonala határoznak meg, alakítottak ki és szorítottak egyúttal mezőgazdasági tájanként és népterületi típusonként meghatározott népi építőművészeti formakerekbe.

Ezért beszélhetünk az általános erdélyi faluépítés tágabb, közös keretében, műszaki-materiális szempontból: kő, téglá, fa, vályog építésről, vagy: külterjes gabonatermelő, belterjes kertészkedő, illetve földműves, vagy állattenyésztő faluépítésről. Vagy beszélhetünk kulturális-szellemi vonalon: magyar, román, szász faluépítésről, s ezen belül kalotaszegi, aranyosszéki, küküllőmenti, mezőszegi, móc-vidéki stb. népi-nemzeti építőművészetről.

De mindezekről beszélgetnünk most sem helyünk, sem célunk. Pusztán az a kettős célunk volt, hogy egyszerű nehéz viszonyok által lehető leghatékonyabbra szorított lehetőségeink és kereteink között szakszerű tájékoztatást, útmutatást és tanácsot adjunk erdélyi magyar földműves testvéreinknek ma, amikor az idők és viszonyok gyökeres és elkerülhetetlen változása a falvak népének gyökeres és időszerű gazdasági és társadalmi újjáépülését és átalakulását kéri elkerülhetetlen és halaszthatatlan munkakötelességével. annak egyik előfeltételét: mezőgazdasági korszer-

rősítése céljából feltétlenül szükséges építkezéseit józan okossággal, helyesen tudja előkészíteni és gazdaságosan, céljuknak megfelelően tudja végrehajtani, másrészt: figyelmeztessük arra, hogy amikor mezőgazdasági termelésének korszerűsítésével a maga és faluközössége anyagi emelkedését és társadalmi cselekvőképességének erőgyarapodását szolgálja, ugyanakkor szolgálja köteles a maga faluja és magyar nemzetközössége erkölcsi és kulturális erőgyarapodását azzal, hogy új építkezéseiben öntudatosan érvényesíti azt a hagyományos építőszellemet, mely az erdélyi magyar népi építőművészet, s a magyar képzőművészeti kultúra egyik legjellegzetesebb értéke.

S ha ezt a célunkat csak kicsi részében is meg tudtuk közelíteni, akkor ez a könyvecske teljesítette a maga kitűzött feladatát.

FÖLDMŰVES-KISGAZDA-KORSZERŰ-LAKÓHÁZA
1. SZOBA 2. ÁGYELÉNYELÉS 3. ÁGYOS FÜRDŐ-KAMRA
4. ÉTELKAMRA 5. KAMRA 6. ÁRANYOSZÉK 7. TORNÁC-FAJLÁS-LÉPCSŐ

Kós Károly -áró sorai a kolozsvári Józsa Béla Athenaeum kiadásában (a Kós Balázs szerkesztette Hasznos Könyvtár sorozat 2—3. köteteként) 1946-ban megjelent Falusi építészet c. könyvecskéhez a kötetből választott rajzokkal.

**KULTURHÁZ
HEGYOLDALON**

ALATTI SZÖVEG
KEZELÉSI ÉS
BŐLTÖS-LAKÁS
TERMÉSKÖ-FAL
CSERÉPFEDÉS
LUCZSÓRÓBAN

FÖLDSZINT

EMELET

0 5 10m